

SPORTDA ILMIY TADQIQOTLAR

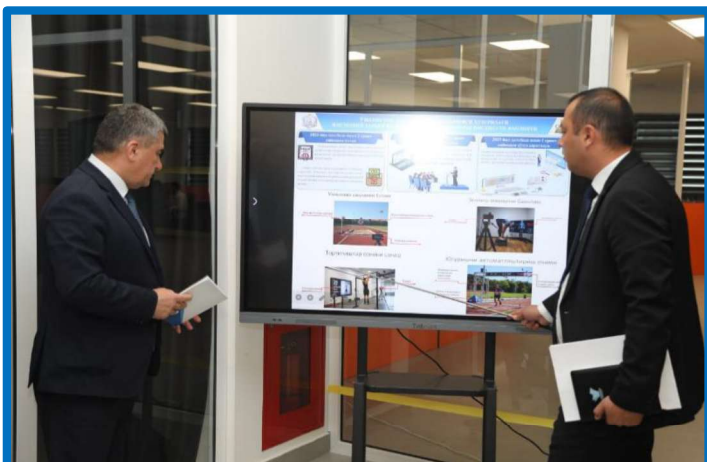

I.A.Tursunaliyev
R.M.Matkarimov
F.A.Kerimov
M.X.Mirjamolov
M.O‘.Arziqulov
K.D.Yarashev
D.H.Umarov
O.J.Dadaboyev
J.M.Ishtayev
E.T.Raxmonov
Z.P.Rasulov
Z.G.Gapporov
A.A.Artikov
N.M.Yusupov
Y.Y.Aripov
D.Yu.Tashnazarov
A.U.Xamidjonov
M.M.Azizov
SH.V.Djalalov
N.N.Azizov
D.Y.Egamov
M.R.Yo‘ldashov
SH.M.Nurmatova
S.N.Po‘latov
O.R.Egamberdiyev
D.B.Shaymardonov
B.B.Kipchakov
Sh.S.Ermatov
U.S.Dusanov
O.E.Toshmurodov
F.M.Muradov
O.Z.Pirmatov
E.A.O‘rinboyev
Sh.I.Shadjalilov
L.T.Davlatova
D.N.Raxmatova
B.B.Musayev
Sh.S.Tursunov
Z.X.Yusupova
O.A.Dadabayeva
Y.Y.Maxammadiyeva
A.Akbarov
N.Sh.Bobomuradov
D.B.Mamazoyitov
N.A.Xudayberdiyeva
A.E.Bobomurodov
N.A.Karimov
D.R.Ibodullayev

I.A.Tursunaliyev – Olimpiya va paralimpiya sport turlariga tayyorlash markazlaridagi sportchilarni kompleks tayyorlashning ilmiy-metodologik asoslari.....	5
Р.Д.Халмухамедов - Модернизация подготовки единоборцев на основе анализа динамики функционального состояния спортсменов в послесоревновательный период с использованием технологий искусственного интеллекта.....	13
M.X.Mirjamolov - Talaba-sportchilarning funksional holatini monitoring qilishda raqamli diagnostika tizimlarining samaradorligini baholash.....	11
Z.P.Rasulov - Bo‘lajak sport psixologlari kasbiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik determinantlari.....	21
Z.Sh.Yusupov - Yuqori malakali gandbolchilarning umumiy jismoniy tayyorgarlik davrida kuch sifatini tahlil qilish usullari.....	26
K.B.Mухаммадиев - методика отбора борцов для соревнований на учебно-тренировочном этапе.....	29
J.Sh.Jammatov, A.K. Sharipov - Jismoniy tarbiya va sport yo‘nalishi bitiruvchilarining kasbiy-pedagogik tayyorgarlik darajasini ish beruvchilar bahosiga ko‘ra tahlil qilish.....	34
I.B.Isayev - Yuqori malakali belbog‘li kuarshchilarni yillik tayyorgarlik davrida ovqatlanish ratsion modeli.....	39
M.M.Azizov - Musobaqa oldi davrida talaba-yoshlarning jismoniy sifatleri rivojlanishini nazorat qiluvchi raqamli boshqaruv tizimini yaratish.....	42
Sh.O.Boltabayev. - Yuqori malakali gandbolchilarni sakrab va tayangan holda darvozaga to‘p otish texnik harakatlarining kinematik modeli.....	45
A.U.Xamidjonov - Sportchilar texnik tayyorgarligini aniqlashda sun‘iy intlekt vositalaridan foydalanish ustuvorligi.....	49
N.B.Mengliyev - Jismoniy tarbiya mutaxassislarini kasbiy-amaliy tayyorgarligini rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslari	52
M.A.Abduraxmanova - Kurashchi qizlarning vazn toifalarini inobatga olgan holatda kombinatsion harakatlar texnologiyasini ishlab chiqish va amaliyotga joriy qilish.....	56
M.X.Mirjamolov, A.A.Nabiyev - Talaba bokschiarning reaksiya tezligini aniqlash va tahliliy yondashuv.....	59
M.N.Norqobilov - Ko‘zi zaif o‘smirlarni, sog‘lom o‘quvchilar bilan jismoniy rivojlanish darajasini solishtirma baholash.....	64
H.SH.Bekmanova - Rivojlanishidagi koordinatsion buzilishi (dcd) bo‘lgan o‘quvchilar bilan ishlashda jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kompetensiyasi va kasbiy ehtiyojlari.....	67
F.M.Sharipov - Futbolda tezkor taktik fikrlash harakatlarini o‘rgatishning asosiy tushunchalari va nazariy asoslari.....	71
U.G‘.Rejapov - 13-14 yoshli voleybolchilarda to‘p uzatish aniqligini ta‘minlashga zamin yaratuvchi maxsus jismoniy sifatlarni rivojlanish sur‘ati.....	77
M.S.Xonimov - Yuqori malakali kurashchilarning tezkor-kuch qobiliyatlarini takomillashtirish.....	81
N.R.Qosimova - Yuqori malakali taekvondochilarning texnik-taktik tayyorgarligini takomillashtirishda vaziyatli mashqlar metodikasini ishlab chiqish.....	86

JISMONIY TARBIYA VA SPORT ILMIY TADQIQOTLARI INSTITUTI

Muallif bilan bog'lanish uchun:

Milliy tadqiqot universiteti, "Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti",
"Jismoniy tarbiya va sport" kafedrası dotsenti
M.N. Norqobilov
Toshkent, O'zbekiston

KO'ZI ZAIF O'SMIRLARNI, SOG'LOM O'QUVCHILAR BILAN JISMONIY RIVOJLANISH DARAJASINI SOLISHTIRMA BAHOLASH

Аннотация

В статье представлены результаты сравнительной оценки слабовидящих подростком с здоровыми школьниками с учетом возраста. Установлено, что наиболее высокие морфологические возможности установлены в 14 лет как среди здоровых школьников, так и для слабовидящих подростков. Однако выявлены различия по показателям тотальных размеров тела и содержания жирового компонента. В целом выявлено отставание по уровню физического развития у слабовидящих подростков по сравнению со здоровыми школьниками, что требует проведения оздоровительно-коррекционных мероприятий.

Ключевые слова: слабовидящие подростки, физическое развитие, здоровые школьники, антропометрические показатели, жировые отложения, адаптивная физическая культура, морфофункциональное состояние, коррекционные упражнения, рост и развитие, кардиореспираторная система

Annotation

Maqolada ko'zi zaif o'smirlarni sog'lom o'quvchilar bilan yoshini hisobga olgan holda qiyosiy baholash natijalari keltirilgan. Sog'lom maktab o'quvchilari orasida ham, zaif ko'ruvchi o'smirlar orasida ham 14 yoshda eng yuqori funksional imkoniyatlar mavjudligi aniqlandi. Biroq, umumiy o'lchamlar va yog' tarkibi ko'rsatkichlari bo'yicha farqlar aniqlandi. Umuman olganda, sog'lom maktab o'quvchilariga nisbatan zaif ko'ruvchi o'smirlarda jismoniy rivojlanish darajasi bo'yicha qoqlig'i aniqlandi, bu esa sog'lomlashtirish-korreksion chora-tadbirlarini o'tkazishni talab qiladi.

Kalit so'zlar: zaif ko'ruvchi o'smirlar, jismoniy rivojlanish, sog'lom o'quvchilar, antropometrik ko'rsatkichlar, yog' qatlamlari, adaptiv jismoniy tarbiya, morfo-funksional holat, korreksion mashg'ulotlar, o'sish va rivojlanish, kardiorespirator tizim

The article presents the results of a comparative assessment of visually impaired adolescents with healthy students, taking into account their age. It has been established that the highest functional capabilities are observed at 14 years of age, both among healthy schoolchildren and visually impaired adolescents. However, differences were found in the indicators of total sizes and fat component content. In general, a difference in the level of physical development of visually impaired adolescents compared to healthy schoolchildren was revealed, which necessitates the implementation of health-improving and corrective measures.

Keywords: visually impaired adolescents, physical development, healthy students, anthropometric indicators, fat layers, adaptive physical education, morphofunctional state, corrective exercises, growth and development, cardiorespiratory system

Dolzarlilgi. So'nggi yillarda dunyoda zaif ko'ruvchilarni va ko'rlikning tarqalishi ortib bormoqda, shu bilan birga, zaif ko'rishning o'sishi aholi sonining o'sishidan oldinda va JSST prognozlariga ko'ra, ikki baravar ko'payishi mumkin. Xorijda ko'rish qobiliyati buzilgan shaxslarning rivojlanish xususiyatlarini o'rganish jarayoni rivojlanmoqda. O'zbekiston Respublikasida adaptiv jismoniy tarbiya va sport sohasidagi davlat siyosati insonparvarlik yo'nalishiga ega bo'lib, nogironlarning zaxira imkoniyatlarini ochib berishga ko'maklashadi.

Muammoning o'rganilganlik darajasi. Zaif ko'ruvchi sportchilarni jismoniy tayyorlash vazifalarini muvaffaqiyatli hal qilish nafaqat jismoniy sifatlarni tarbiyalashni, balki ularning namoyon bo'lishini maxsus idrok etishini shakllantirishni ham nazarda tutishi kerak. Olimlarning ta'kidlashicha, inson barcha tashqi ma'lumotlarning 85-90 foizini ko'rish orqali qabul qiladi va uning funksiyalarining qisman yoki chuqur buzilishi uning jismoniy va ruhiy rivojlanishida bir qator og'ishlarni keltirib chiqaradi. Jismoniy mashqlar bilan faol shug'ullanish mushak-harakat sezgilari va boshqa analizatorlar funksiyalarining sezilarli darajada yaxshilanishi tufayli ko'zi ojizlarda ko'rish qobiliyatining yo'qligini qisman qoplash imkonini beradi. Jismoniy tarbiya va sport inson salomatligini yaxshilash bilan birga, harakatlarni, qaddi-qomatni, yurishni to'g'rilash va muvofiq-

lashtirishga, jismoniy qobiliyatlarni rivojlantirishga, axloqiy va irodaviy fazilatlarini tarbiyalashga, ijtimoiylashuv va jamiyatga qo'shilishga yordam beradi. Ko'rish qobiliyati zaif bo'lgan bolalar va o'smirlarda bir qator funksional tizimlar faoliyatida, ayniqsa kardiorespirator tizimda chuqur funksional o'zgarishlar kuzatiladi. Bundan tashqari, maxsus maktab-internatlarning 12-15 yoshli o'quvchilarining morfo-funksional ko'rsatkichlari, pedagogik diagnostika natijalarini hisobga olgan holda salomatlik holatini baholash asosida adaptiv jismoniy tarbiya usullari va vositalarini qo'llagan holda korreksion yo'naltirilgan tadbirlarni o'tkazish zarur. Ko'zi zaif va ojiz insonlarni har tomonlama va uyg'un rivojlantirish g'oyasi nihoyatda dolzarb va zamonaviy bo'lib kelgan va shunday bo'lib qolmoqda.

Ishning maqsadi. 12-15 yoshli zaif ko'ruvchi qiz o'smirlarni jismoniy rivojlanish darajasini sog'lom maktab o'quvchilar bilan solishtirma taqqoslash.

Qo'llanilgan uslublar. Quyidagi tadqiqotda sog'lom maktab o'quvchilarni zaif ko'radigan Toshkent shahridagi №77 maxsus maktabda ta'lim olayotgan o'smirlar bilan solishtirma holda baholandi. Birinchi navbatda ikkala guruh o'quvchilarni yoshga qarab antropometrik uslubni total ko'rsatkichlari solishtirildi. Tana vazni muhim morfologik ko'rsatkich bo'lib muskul guruhlarini rivojlanish darajasiga bog'liq. Tana uzunligi

ko'rsatkichi ahamiyatli ko'rsatkich bo'lib organizmni jismoniy rivojlanish darajasini baholaydi. Ko'krak qafasini aylana ko'rsatkichi esa organizmni ayrum imkoniyatlarini aks etadi. Tadqiqotda olingan natijalar matematik statistik uslublari orqali baholandi. Tananing 4 anatomik sohasidan yog' qatlamlari qalinligi – yelka orqasidan, kurak tagidan, biqinda va qorindan

o'lchanildi va solishtirma tahlil qilindi.

Olingan natijalar va ularning tahlili.

Toshkent shahridagi №77 maxsus maktabda ta'lim olayotgan 12 yoshli zaif ko'ruvchi o'g'il bola o'smirlarni jismoniy rivojlanish darajasini sog'lom maktab o'quvchilar bilan solishtirma taqqoslanish natijasida tana vaznini sog'lom o'smirlarda – 3,48%, tana uzunligi -1,43%, ko'krak qafasi

aylanasi (2,09 sm) 12- yoshli zaif ko'ruvchi o'g'il o'smirlarga nisbatan oshishi kuzatildi. 13 yoshli ko'ruvchi o'g'il o'smirlarni tana vazni 1,74%, tana uzunligi (sm) ko'rsatkichi — 1,34 %ga, va ko'krak qafasi aylanasi (sm) -1,3 % o'sishi kuzatildi. 14 yoshli ko'ruvchi o'g'il o'smirlarni tana vazni 2,44%, tana uzunligi (sm) ko'rsatkichi – 0,93%ga, va ko'krak qafasi aylanasi (sm) -2,75% o'sish jarayonlari ko'tarildi. 14 yoshli ko'ruvchi o'g'il o'smirlarni tana vazni- 5,03 %, tana uzunligi (sm) ko'rsatkichi – 2,28%ga, va ko'krak qafasi aylanasi (sm) -4,75% o'sish jarayonlari ancha faollashdi. Ko'rsatkichlarni tahlilidan uchta total belgilarni yuqori darajada faollashishi 15 yoshli sog'lom maktab o'quvchilarda kuzatildi (jadval 1).

1-jadval

12-15 yoshli zaif ko'ruvchi o'g'il o'smirlarni jismoniy rivojlanish darajasini sog'lom maktab O'quvchilar bilan solishtirma taqqoslash

Zaif ko'ruvchi o'quvchilar soni va yoshi	Tana-vazni – kg	Tana uzunligi (sm)	Ko'krak qafasi aylanasi	Sog'lom tengdoshlar – maktablar o'quvchilari	Tana-og'irligi	Tana uzunligi (sm)	Ko'krak qafasi aylanasi (sm)	Farqi -%		
								Tana vazni	Tana uzunligi (sm)	Ko'krak qafasi aylanasi (sm)
o'g'il bola 12 yoshli n-16	37.6±1,02	152.1±2,01	71.2±2,14	o'g'il bola 12 yoshli -	39,16±1,32	154,28±2,14	72,69±2,14	3.83	1.43	2.09
o'g'il bola n-13 yoshli n-16	40.2±0,89	154.7±1,69	74.6±1,89	o'g'il bola n-13 yosh	40,90±1,02	156,77±1,89	75,57±2,1	1.74	1.34	1.3
o'g'il bola 14 yosh n-16	45.1±1,32	164.5±2,36	75.5±2,69	o'g'il bola 14 yosh	46,20±1,14	166.03±1,87	77,58±1,98	2.44	0.93	2.75
o'g'il bola 15 yosh n-16	47.7±2,01	169.0±2,57	77.1±2,45	o'g'il bola 15 yosh	50,10±0,98	172,85±2,1	80,73±2,41	5.03	2.28	4.71

12-15 yoshli zaif ko'ruvchi qiz o'smirlarni jismoniy rivojlanish darajasini sog'lom tengdoshlar qizlar bilan yoshga qarab solishtirilganda eng yuqori "sakrash nuqtasi" 13 yoshga to'g'ri keladi. Agar 12 yoshda sog'lom qizlarda tana og'irligi -3,46% tashkil etsa, 13 yoshga chiqib -10,17% gacha ko'tarildi. 14 yoshda sog'lom qizlarda tana og'irligi 12,66% ko'tarilib 15 yoshda o'sish jarayonlari susayadi va 4,69% tashkil etdi. Tana uzunligi – bu konservativ belgi bo'lib ko'proq irsiy omillarga bo'ysinadi, shuning

uchun o'sish qiymatlari o'rta me'yorda va 14-15 yosh intervalida 2,31% va 1,59% tashkil etdi. Total ko'rsatkichlar bo'yicha zaif ko'ruvchi qizlar bilan jismoniy rivojlanish darajasini sog'lom tengdoshlardan farqli bir oz past ko'rsatkichlari bilan farqlanadi. Ko'krak qafasining aylanasi (sm) solishtirilayotgan guruhlarda chiziqli ravishda biologik templar qonuniyatlarga oid rivojlanishi kuzatildi. Lekin 12 yoshli sog'lom qizlarda ko'krak qafasi aylanasi (sm) — 6,26%gacha ko'tarildi.

Jadval 2

12-15 yoshli zaif ko'ruvchi qiz o'smirlarni jismoniy rivojlanish darajasini sog'lom maktab o'quvchilar bilan solishtirma taqqoslash

Zaif ko'ruvchi qizlar soni va yoshi	Tana-vazni-kg	Tana uzunligi (sm)	Ko'krak qafasi aylanasi (sm)	Sog'lom tengdoshlar maktablar da	Tana-vazni — kg	Tana uzunligi (sm)	Ko'krak qafasi aylanasi (sm)	Farqi -%		
								Tana-vazni - %	Tana uzunligi - %	Ko'krak qafasi (sm) - %
Qizlar 12-yoshli n-16	39.6±1,21	149.1±2,13	71.5±2,12	Qiz bola 12-yoshli n-16	40,97±1,56	149,70±3,21	76,5±2,7	3,46	0,4	6,26
Qizlar 13 yoshli n-16	40.4±1,12	158.3±2,89	77,2±2,17	Qiz bola-13 yoshli n-16	44,51±1,25	159,29±3,2	78,18±2,54	10,17	0,62	1,27
Qizlar 14 yoshli n-16	43.6±1,14	161.6±2,81	80,40±2,54	Qiz bola-13 yoshli n-16	49,12±1,87	165,33±2,89	81,86±2,78	12,66	2,31	1,82
Qizlar 15 yoshli n-16	44.3±1,05	165.2±3,01	82.40±2,32	Qiz bola -13 yoshli n-16	46,38±1,08	167,83±2,54	83,80±2,03	4,69	1,59	1,69

Jadval 3

12 — 15 yoshli zaif ko'ruvchi o'g'il va qizlarni yog' qatlamlari — qalinligini solishtirma taqqoslash

Zaif ko'ruvchi o'quvchilar soni va yoshi	Yog' qatlamlari (mm)				Sog'lom o'quvchilar jinsi	Yog' qatlamlari qalinligi				Qalinligini farqlanishi- %			
	Yelka orqasida	Kurak ostida	biqinda	qorinda		Yelka orqasida	Kurak ostida	biqinda	qorinda	Yelka orqasida	Kurak ostida	biqinda	qorinda
qiz-12 yosh n-16	10	9.6	10.1	10.5	o'g'il bola	7,5	8	8.3	8.4	25 %	16,67	17,82	20
qiz-13 yosh n-16	8.5	9,8	10.6	9.6	o'g'il bola	8	7.5	9.5	10.2	5.88%	23,47	10,38	6,25
qiz-14 yosh n-16	15.5	13.2	16.3	13.8	o'g'il bola	8.3	7.2	8.5	7.5	46.45%	45,45	47,85	45,65
qiz-15 yosh n-16	10.8	10.6	11.2	11.3	o'g'il bola	6.9	6.7	8.4	7.1	36.11%	36,79	25	37,17

12-15 yoshli zaif ko'ruvchi o'g'il bola va qiz o'smirlarni jismoniy yog' qatlamlarni solishtirma tahlil qilish natijasida eng yuqori yog' qatlamalarni rivojlanish vaqti zaif ko'ruvchi o'g'il bola 14 va 15 yosh intervalida aniqlandi. O'g'il bola o'smirlarning tanasining 4 regiondan olingan yog' qatlamlari qalinligi 14 — 15 yoshda kurak ostida — 45,45% (14 yoshda) va 36,79% 15 yoshda zaif ko'ruvchi o'g'il bolalarda -36,79% tashkil etdi. Biqinda va qorinda eng yuqori ko'rsatkich 14 yoshli o'smirlar uchun xos, bularning qiymati — 47,85% va 45,65%, 15 yoshda esa qorinda — 37,17% (jadval 3) tashkil etdi. 12 — 15 yoshli zaif ko'ruvchi o'g'il va qizlarni yog' qatlamlari — qalinligini zaif ko'ruvchi o'g'il bolalarga nisbatan ancha past ko'rsatkichlari bilan ta'riflandi. Yog' qatlamlari — qalinligini o'sishi 14 va 15 yosh

intervali bilan bog'liq ko'rsatilgan 4 anatomik regionga xos ko'rsatkichlar quyidagicha taqsimlanadi: yelka orqasida- 15,5% va kurak ostida — 13,2%, biqinda va qorinda 16,3% ni tashkil etdi; 15 yoshga chiqqandan so'ng ko'rsatkichlarni taqsimlanishi quyidagicha: yelka orqasida — 10,85% va kurak ostida — 10,6%; biqinda va qorinda o'xshash — 11,2% va 11,3% tashkil etdi.

Xulosa. Zaif ko'ruvchi o'quvchilarni sog'lom o'quvchilar bilan solishtirma taqqoslanganda jismoniy rivojlanish darajasi total va yog' ko'rsatkichi bo'yicha, ancha qoloqligi aniqlandi. Ushbu holatni adaptiv jismoniy tarbiya vositalari orqali — jismoniy mashqlar bilan faol shug'ullanish natijasida qaddi-qomatni, yurishni to'g'rilashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Батуева А.Э. Методика реализации медико-адаптивных программ для спортсменов с нарушениями зрения / Батуева А.Э., Куликов Л.М., Дятлов Д.А.-Челябинск: Урал-ГУФК, 2006. -32с

2. Крутько В.Б. Особенности воспитания выносливости у слабовидящих легкоатлетов на различных этапах подготовки аппарата //Теория и практика физической культуры, 2009, №4, 55-57с.

3. Озолин Н.Г. Настольная книга тренера: Наука побеждать /Озолин Н.Г. -М.:ООО «Издательство Астрель» 2004.-863с.

4. Попов В.Б. Система специальных упражнений в подготовке легкоатлетов/ Попов В.Б. -М.: Олимпия ПРЕСС — 2006. — 224с.

5. Ростомашвили Л.Н. Адаптивное физическое воспитание детей с нарушением зрения /Учебно-методическое пособие /Под ред. Л.В. Шапковой. — М.: Советский спорт. — 2003. — 465 с.

6. Ростомашвили Л.Н. Своеобразие сенсорной интеграции детей со сложными нарушениями развития. //АФК, №3 (47), 2011, - стр. 8-11.

Толмачев Р.А. Адаптивная физическая культура и реабилитация слепых и слабовидящих / Толмачев Р.А.-М.: Советский спорт, 2004-108с.

Muallif bilan bog'lanish uchun:

Urganch davlat pedagogika instituti dotsenti

H.SH.Bekmanova

Urganch, O'zbekiston

RIVOJLANISHIDAGI KOORDINATSION BUZILISHI (DCD) BO'LGAN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARINING KOMPETENSIYASI VA KASBIY EHTIYOJLARI

Аннотация

В данной статье проведен эмпирический анализ уровня знаний, методов диагностики и реальных потребностей в повышении квалификации учителей физической культуры общеобразовательных школ по проблеме "Нарушения развития координации (НРК или DCD)". Результаты социологического опроса (N=67) показали, что, несмотря на общую осведомленность (56.7%), существуют серьезные пробелы в точных теоретических знаниях (32.8%) и стандартизированной диагностике (74.6% основано на наблюдении). 89.6% учителей выразили высокую мотивацию к получению дополнительных знаний, в то время как 49.3% указали на отсутствие достаточной административной поддержки. Предложения направлены на внедрение адаптивных подходов в учебный процесс и усиление межпрофессионального сотрудничества.

Ключевые слова: нарушение развития координации (НРК или DCD), физическая культура, компетентность учителя, инклюзивное образование, эмпирическое исследование, адаптивный подход.

Annotation

Mazkur maqolada umumta'lim maktablarida faoliyat yurituvchi jismoniy tarbiya o'qituvchilarining "Rivojlanishidagi koordinatsion buzilish" (DCD) borasidagi bilim darajalari, tashxis qo'yish usullari va malaka oshirishga bo'lgan haqiqiy ehtiyojlari empirik tahlil qilindi. O'tkazilgan sotsiologik so'rovnomaga (N=67) natijalari shuni ko'rsatdiki, o'qituvchilarning DCD haqida umumiy xabardorlikka ega ekanligiga qaramay (56.7%), aniq nazariy bilimlar (32.8%) va standartlashtirilgan diagnostika (74.6% kuzatuvga asoslangan) bo'yicha jiddiy kamchiliklar mavjud. O'qituvchilarning 89.6%i qo'shimcha ma'lumot olishga yuqori motivatsiya bildirgan bo'lsa, 49.3%i ma'muriy yordamning yo'qligidan shikoyat qilgan. Takliflar o'quv jarayoniga adaptiv yondashuvlarni joriy etish va mutaxassislar-aro hamkorlikni kuchaytirishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Rivojlanishidagi koordinatsion buzilish (DCD), jismoniy tarbiya, o'qituvchi kompetensiyasi, inklyuziv ta'lim, empirik tadqiqot, adaptiv yondashuv.

This article presents an empirical analysis of the knowledge levels, diagnostic methods, and real needs for professional development among physical education teachers in secondary schools regarding "Developmental Coordination Disorder (DCD)". The results of the sociological survey (N=67) indicate that despite general awareness of DCD (56.7%), there are critical deficiencies in accurate theoretical knowledge (32.8%) and standardized diagnosis (74.6% relies on observation). While 89.6% of teachers expressed high motivation for further education, 49.3% reported a lack of adequate administrative support. Recommendations focus on implementing adaptive approaches in the curriculum and strengthening interprofessional collaboration.

Keywords: developmental coordination disorder (DCD), physical education, teacher competence, inclusive education, empirical research, adaptive approach.

Muammoning dolzarbligi. O'zbekiston Respublikasida inklyuziv ta'limga o'tish kontekstida, maxsus ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilarni umumiy o'quv jarayoniga samarali integratsiyalash dolzarb vazifa hisoblanadi. DCD esa maktab yoshidagi bolalarda motor ko'nikmalarining kechikishiga sabab bo'lib, ularning jismoniy tarbiya darslarida ishtirok etishiga va ijtimoiy moslashuviga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Jismoniy tarbiya o'qituvchisining bu boradagi bilim va ko'nikmalari inklyuziya

samaradorligini bevosita belgilaydi. Shu nuqtai nazardan, mavjud amaliyotni tahlil qilish va o'qituvchilarning kasbiy ehtiyojlarini aniqlash ilmiy asosga ega.

DCDning ilmiy-nazariy asoslari va kompetensiya talablari. DCDning ilmiy ta'rifi, uning neyro rivojlanish buzilishi ekanligi va motor ko'nikmalarining yosh normalariga nisbatan sezilarli darajada past bo'lishi bilan bog'liqdir. Inklyuziv sharoitlarda ishlash uchun jismoniy

